

ՆԱՎԱՍԱՐԴ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԿՃՈՅԱՆ

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԵՎ ՆՎԻՐՅԱԼ ՆԱՅԻՐԱԴԵՏԸ*

*«Ներքով անցնիլը ունի մէկ ական. սրտապինդ,
ոգեշունչ և բարձրահայեաց՝ անմահութիւն»:*

ԳԱՐԵԳԻՆ Ա

Բարձրահայաց անմահության հետքով անցավ երկրային կյանքի 67-ամյա իր ճանապարհը Գարեգին Առաջին հոգևույս Հայրապետը, որ յուրահապուկ, անձնադրոշմ կյանքով զգաց, խորհեց և գործեց Աստծո և հայության համար: Նա ճշմարիտ հոգևորական էր, մեկ և ընդհանրական Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցու անձնդիր պատարագչալը, որ ինքնամիլիոնամբ ձգտեց իրականություն դարձնել Կաթողիկոսական Աթոռների միասնության տեսիլքը: Նա մեր մեկ՝ Ընդհանրական Եկեղեցու սրբազնաստուրք Սեղանի առաջին պատարագիչն էր, այդ անավարտ պատարագի առաջին սաղմոսերգուն:

Որպես Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս՝ կարճապես գահակալության շրջան ունեցավ Ս. Էջմիածնում: Այդ կարճ ժամանակահատվածում արդյունավետ գործունեությամբ շննացրեց Հայ Առաքելական Եկեղեցու անդաստանը, վերանորոգեց, նոր կյանք ու լիցք հաղորդեց նրա առաքելությանը:

20-րդ դարավերջի հայ երևելի հոգևորականն ու մեծ մտավորականն անժամանակ արժեքների մի արտացոլում էր ժամանակի մեջ, որի լույսը որքան հեռանում, այնքան ահագնանում ու գորեղանում է:

Այսօր ընդամենը 70 տարեկան է նա՝ աշխարհի երևելիներից մեծարանքի արժանացած, աշխարհի գիտունների հետ բանավեճ վարած մեր իմաստուն ու նվիրյալ, մտերմաբան ու շքեղաշուք հովվապետը:

Բարձրյալն Աստված կաթողիկոսների դարաբերտի երթում նրան ռահափորդի հաղթական քայլը շնորհեց՝ Անկախության Հայրապետ հռչակելով կորուսյալ երկրի աստանդական Աթոռին 18 տարի գահակալած մաշտոցագգայց կաթողիկոսին:

Նրա իմաստությունը սոսկ տեսական չէր, գիտելիքների հանրագիտարանային պաշարը ոչ թանգարանային: Անսակարկ նվիրումով ու անսպառ եռանդով նա կյանքի էր կոչում ամբարած իմաստությունը: Իր կյանքն ինքնին իմաստության ու նվիրումի համագոյակցում էր. անսահման նվիրումի բարբառում վկաները նրա կատարած գործերն են, իսկ հզոր ճարտասանությունը՝ իմաստության արտահայտման

* Բանախոսություն՝ կարդացված Վեհարանի հանդիսությունների դահլիճում Գարեգին Առաջինի ծննդյան 70-ամյակին նվիրված հանդիսությանը:

ձևը: Նվիրումը նրա էության ներքին կոչնական էր, որ փրված էր ի վերուստ, իմաստ-նությունը՝ այդ նվիրումի պտուղները:

Անմեկնելի ներշնչանք ուներ, հզոր երևակայություն: Անձնապաշտ էր և անբան-քարաթաքույց կերպով իր անսպառ իմացությամբ հարստացնում էր մեր ներաշխարհը, պայծառացնում մեր միտքը: Թ-ունանյանական գործություն կար նրա մեջ: մեր ազգային զգացումների, հույզերի ու խոհերի, ժողովրդական իմաստնության խտրացում էր:

Երբեք չհեռացավ իր արմավներից, չդավաճանեց ազգային ոգուն: Աշխարհում ամենասիրած վայրը Գալաթիոնում Ծովի թաղի իր այգին էր՝ թզնու հովը, մերեմիկ գրույցի սրբամուր միջոցը՝ քեսափոքը՝ Քեսապի բարբառը, սիրտը հովացնող ջուրը՝ Կասիոս լեռնի վեր Սուսիի աղբյուրը, մշտափունջ խրատարտուն՝ դարեվանքի վերաբառությունը՝ «խորհէ՛ և մարի՛ր»:

Արևմուտքում անցնելով հոգևոր և իմացական կյանքի դպրոցները՝ Արևելքը կրեց իր մեջ, հղկեց ազգային պրիսմակով՝ դառնալով արևմտյան և արևելյան արժեքների կապարյալ համադրություն, ներդաշն հոգևոր-բարոյական, իմացական կառույց: Որքան հստակ էր միտքը, այնքան ջերմ էր սիրտը: Նադորդական էր, մաքրչելի, պարզ, սակայն միաժամանակ վեհ՝ և անհասանելի իր անսպառ ու խորախորհուրդ էությամբ: Որպես աստվածային բարձրարվեստ սրելծագործություն՝ աչքի պես պարզ էր ու աչքի պես բարդ:

Նոգևորականի կապարյալ քիպար էր, որ իր անձնականի դիմաց գրել էր՝ բացակա: «Ես հովիվ եմ», - ասում էր նա, և անանձնական նվիրումով մղվում դեպի իր հոփը: Որպես ճշմարիտ վարդապետ՝ Նիսուսի օրինակով ելավ ժողովրդի մեջ, քարոզեց նրա համար, սիրեց նրան՝ մոփիկից ապրելով նորանկախ հանրապետության փարպամ գույները: Որպես հորդափուն ջրփուր՝ ուզեց թափանցել անհավատության երկարամյա թմբիկի միջով, կամեցավ փխրեցնել աստվածամեծի հոգիները: Ջրփուրը շունդալից էր ու անսպասելի, կորդացած հոգիները՝ անպատրաստ ոռոգման... Սակայն այսօր շարքերի հոգիներն են աստիճանաբար ներծծվում կենսապարզ գո-րությամբ այդ և ըմբռնում ան-ժամանակ իրողությունների իսկական արժեքը:

Մեզ բախտ վիճակվեց ծնրադիր աշակերտելու նրան, նրա մյուռնաբույր մաք-ների միջով զգալու աստվածային օրհնության ու հոգևոր փլչության բերկրանքը, ապրելու հավաքի ուխտի վերանորոգությունը: Նրա հետ յուրաքանչյուր հաղորդակցություն կյանքի մեծագույն դաս էր ուսյալի համար: Նա վերաթնացրեց էջ-միաձնադիր ուխտը մեր, վերաթեփորեց անաստվածությամբ կողպված լուսավորչա-փուր հավաքը:

Նա Ավետարանի թարգմանն էր, Ս. Մեսրոպի սուրհանդակը, ոսկեղենիկ մես-րոպյան լեզվի գանձապետը, որ լավագույնս հնչեցրեց այն աշխարհի փարբեր ծագե-րում: Ոսկեբերան քարոզիչ էր և իր խոսքը որպես պատարագի նշխար բաժանեց ամենքիս:

Ինչպես Մովսեսը 40 փարի շարունակ խոսեց և առաջնորդեց իր ժողովրդին դե-պի Ավետյաց Երկիր և Մովսեի լեռան վրա մի վերջին հայացք գցելով Ավետյաց

Երկրի հորիզոնին՝ փակեց աչքերը, այդպես էլ Գարեգին Ա-ն 40 տարի աշխարհին խոսեց Քրիստոնյա Հայաստանի 1700-ամյակի մասին՝ սևեռելով բոլորի ուշադրությունը ի Հայաստան, ի բեթղեհեմյան միաձնաէջ մայրամսուր, սակայն իր աչքերը փակեց այդ մեծ փոնակապարտության նախաշեմին Սուրբ Էջմիածնում դեռևս չբոլորած իր 67 տարին:

Միում էր Վեհափառը օշականյան սրբավայրը և հաճախ իր այցելություններով իմաստավորում մեր օրը, երջանկություն պարգևում մեզ: Իսկ յուրաքանչյուր այցելություն նրա համար մի մրմնույթ էր՝ ամենահայ հայի գերեզմանը բարեգարդելու, մեսրոպյան ոսկեդարը մեր օրերում վերաթնացնելու մրահողությամբ: Ջերմեռանդությամբ բարենորոգեց սրբարանը, հիմնեց «Մեսրոպ Մաշտոց» դպրատունը: Որպես սրբացավ փանտեր՝ ուրախանում էր աշխատանքների հաջողություններով: Մեր երազներից, խոհերից ու խոկումներից, անքուն օրերի խոնջանքից ծնված այդ դպրափան կամարների ներքո այսօր մենք փեսնում ենք Գարեգին Հայրապետին, գգում նրա կենդանի շունչը:

Օշականում, որպես Ընդհանրական Հայրապետի, անդրանիկ այցելության առիթով մի հուշակաթող ենք կանգնեցրել, որի բացման արարողության ժամանակ ասաց. «Այս քարը այլևս դադարում է քար լինելուց, այն խոսում է, որովհետև անլուելի զանգակափուն է»: Այսօր Սուրբ Էջմիածնի զանգակափան կողքին գտնվող նրա լուսահորդ շիրիմը դադարում է քար լինելուց: Մեզ համար այն անլուելի զանգակափուն է, և այդ զանգակափան կոչնակները պիտի հնչեցնենք մենք՝ նրա անմահության վկաները, նրա երախտագետ ժառանգորդները:

- Որպե՛ղ հանդիպենք նրան,- կհարցնենք, և նա կտա իր պատասխանը.

«Ես հո՛ն եմ, Օշականի մէջ, իմ արժանի առաքեալին և իմ Անտարանին հայերէնախօսութեան սկզբնածին վարդապետին մեսրոպաբոյր ու յաւերժաբարբառ շիրմին մօտ»:

Այսօր բարձր փնօրիությամբ մեծությունը արժեվորող ճշմարտախոհ Կաթողիկոս Գարեգին Երկրորդի հնչեցին Մայր Տաճարի կոչնակները, Սուրբ և անմահ Պապարագով վերակենսավորվեց մեր մեջ Գարեգին Մաշտոցաշունչ Կաթողիկոսը և ի ոգեկոչումն նրա՝ կատարվեց հոգեհանգստի կարգ և հիշատակի հանդիսություն:

Եկեք մենք էլ մեսրոպաբարբառ աղոթքներ առաքենք երկինք՝ երանաշնորհ Հովվապետի հոգու խաղաղության համար, որը մեր միասնության, մեր համերաշխության, մեր փոխըմբռնման ու համեղբայրության, մեր կիսապ երազների իրականացմանը նվիրված առաքյալը եղավ: